

Kasvun ja oppimisen lautakunta 21.09.2022 § 142

§ 142

Lausunto valtuustoaloitteeseen vieraskielisten oman äidinkielen opetuksen rajaamiseksi Espoon peruskouluissa

Valmistelijat / lisätiedot:
Soinio Giedre
Kopsala Sheena
Maria Forsius
Siiri Kerma
Sanna Voipio-Huovinen
etunimi.sukunimi@espoo.fi
Vaihde 09 816 21

Päätösehdotus

Kasvun ja oppimisen toimialajohtaja Rinta-aho Harri

Kasvun ja oppimisen lautakunta antaa selostusosan mukaisen lausunnon valtuutettu Henna Kajavan ja 6 muun valtuutetun 13.6.2022 jättämään valtuustoaloitteeseen vieraskielisten oman äidinkielen opetuksen rajaamiseksi Espoon peruskouluissa.

Käsittely

Päätös

Kasvun ja oppimisen lautakunta:

Esittelijän ehdotus hyväksyttiin yksimielisesti.

Selostus

Valtuutettu Henna Kajava ja 6 muuta valtuutettua ovat jättäneet 13.6.2022 valtuustoaloitteen vieraskielisten oman äidinkielen opetuksen rajaamiseksi. Valtuustoaloitteessa todetaan, että Espoon peruskouluissa järjestetään vieraskielisille lapsille oman äidinkielen opetusta noin 43 kielellä. Aloitteen mukaan nämä resurssit ovat poissa muusta opetuksesta samalla, kun Espoon opetustoimi on vakavien leikkauspaineiden alla.

Aloitteessa todetaan edelleen, että toisaalta vieraiden äidinkielten opetus lisää vieraskielisten lasten työtaakkaa ja eriyttää omiin ihmisiä omiin kieliryhmiinsä yhteiskunnassa. Vieraskielisille tarjottavalla oman äidinkielellä opetuksella on aloitteen mukaan perusteet tiettyyn rajaan saakka. Kouluissa pyrkimyksenä on parantaa heidän kielitaitoaan, kognitiivisia kykyjään ja sosiokulttuurista tietoisuuttaan. Aloite jatkaa, että oppilaat, jotka ovat oppineet lukemaan ja kirjoittamaan omalla äidinkielellään, oppivat puhumaan, lukemaan ja kirjoittamaan toisella kielellä (L2) ja kolmannella kielellä (L3) nopeammin kuin ne, jotka opetetaan ensin toisella tai kolmannella kielellä.

Aloitteen mukaan Euroopassa kaikki maat, esimerkiksi Ranska ja Iso-Britannia, eivät järjestä oman äidinkielen opetustunteja kouluissa. Vain kolmessa Euroopan maassa - Ruotsissa, Suomessa ja Itävallassa -

ylimmät opetusviranomaiset edellyttävät opetussuunnitelmat vieraiden äidinkielen opetukselle. Itävallassa opetettiin kuitenkin "vain" 26 vierasta äidinkieltä vuonna 2015, kun Suomessa opetetaan vähintään 57 vierasta äidinkieltä (vuoden 2017 tiedoin).

Lausunto valtuustoaloitteeseen

Espoon peruskouluissa oman äidinkielen opetusta järjestetään 40 kielellä lukuvuonna 2022 - 2023. Aloitteessa todettiin, että oman äidinkielen opetus kymmenillä kielillä vie resursseja muusta opetuksesta. Opetukseen saadaan vuosittain valtionosuutta, joka kattaa ison osan kustannuksista. Opetusryhmiin osallistuu oppilaita sekä suomenkielisestä että ruotsinkielisestä opetuksesta. Tässä lausunnossa puhuttaessa suomen kielen taitojen kehittymisestä koskevat samat näkökulmat ruotsin kieltä niillä oppilailla, joiden opetuskieli on ruotsi.

Aloitteen mukaan oman äidinkielen opetus lisää vieraskielisten lasten työtaakkaa suhteessa suomenkielisiin oppilaisiin samalla, kun heidän suomen kielen taitonsa ja oppimistuloksensa ovat keskimäärin kantaväestöä heikommalla tasolla.

Opetus perustuu aina opetussuunnitelman perusteisiin ja paikalliseen opetussuunnitelmaan. Oman äidinkielen opetus vahvistaa oppilaiden kieli- ja kulttuuri-identiteetin rakentumista, heidän ja heidän perheidensä kotoutumista ja oman äidinkielen kehitystä sekä luo pohjan vieraiden kielten opiskeluun. Oman äidinkielen riittävä hallinta tukee vuorovaikutusta omassa kieliyhteisössä. Sitä tarvitaan perhe- ja ystäväpiirissä tapahtuvaan kommunikointiin ja silloin, kun pidetään yllä yhteyksiä esimerkiksi muualla asuviin sukulaisiin ja ystäviin sekä seurataan äidinkielistä mediaa. Medioita seuratessaan oppilas pystyy tarkastelemaan asioita useista näkökulmista tutustuessaan eri osapuolten käsityksiin, mikä kehittää oppilaan ajattelutaitoja (lähde: Oman äidinkielen tukeminen | Opetushallitus (oph.fi)) Monikielinen oppilas voi myös hankkia tietoa kaikilla osaamillaan kielillä, mikä on suuri etu opiskelussa.

Aloitteen mukaan kielellisten ja kognitiivisten valmiuksien kehittymisen kannalta oman äidinkielen opetuksella on hyvät perusteet siihen saakka, kunnes lapsi on oppinut lukemaan ja kirjoittamaan hyvin suomen kielellä. Aloite jatkaa, että julkisen sektorin koulutoimen ei tulisi enää vastata vieraskielisten oman äidinkielen opetuksesta, vaan perheet voivat halutessaan järjestää opetuksen parhaaksi katsomallaan tavalla. Aloite kiinnittää edelleen huomiota, että vapaaehtoiseen oman äidinkielen opetukseen eivät osallistu muutenkaan kaikki vieraskieliset lapset. Aloitteessa esitettyä oman äidinkielen opetuksen rajausta vain suomen oppimisen alkuvaiheessa oleviin oppilaisiin ei ole Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus 2014). Ei ole pedagogisesti mahdollista rajata oman äidinkielen oppimista suomen kielen taidon mukaan niin, että ainoastaan suomen rooli korostuisi. Opetussuunnitelman perusteiden mukaan sekä oman äidinkielen että suomen taitoja kehitetään kielitietoisesti ja niin, että oppilaan molemmat kielet kehittyvät korkealle tasolle (ns. aktiivinen monikielisyys). Tämä vahvistaa myös Suomen talouselämän kaipaamaa kielivarantoa, kun oppilaiden omat äidinkielet kehittyvät kouluaikana opiskelun, työelämän ja kaupan välineiksi. Myös Elinkeinoelämän Keskusliiton kannanotot nostavat esiin vahvan kielitaidon ja sitä kautta kielivarannon tarpeen pienen maan vientikaupan ja koko talouselämän kannalta. (lähde:

<https://ek.fi/ajankohtaista/uutiset/ek-tehdaan-kielitaidosta-suomelle-vetovoimatekija-ja-kilpailuetu/>

Jos oppilaat ohjattaisiin luopumaan oman äidinkielen opiskelusta suomen kielen vahvistumisen myötä, kyseessä olisi pakotettu kielenvaihto (language shift), josta on paljon huonoja kokemuksia (ks. mm. Aikion väitöskirja Saamelaiset kielenvaihdon kierteessä <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/149625>). Tämä olisi myös YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen vastaista. Samoin Suomen perustuslaki korostaa jokaisen oikeutta omaan kieleen ja kulttuuriin. Käytännössä opiskeluoikeuden rajaaminen ehdotetulla tavalla olisi mahdotonta.

Aloitteen mukaan vieraiden äidinkielen opetukseen osallistuu myös lapsia, joiden vahvin kieli on suomi ja jotka ovat jo suomalaistuneet siinä määrin, etteivät kykene enää seuraamaan kunnolla vieraan äidinkielen opetusta, kun opetuskielenä on omien vanhempien äidinkieli. Aloite jatkaa, että monet oman äidinkielen opettajat ovat halunneet poistaa näiltä perheiltä oikeuden oman äidinkielen opetukseen.

Espoossa edellytetään oman äidinkielen perusosaamista niiltä oppilailta, jotka osallistuvan oman äidinkielen opetukseen, joten mainittu ongelma ei ole Espoossa ajankohtainen.

Aloitteen mukaan oman äidinkielen opetus maahanmuuttajataustaiselle lapselle voi joissain tapauksissa myös heikentää suomen kielen oppimista. Tämä perustuu aloitteen mukaan ilmiöön nimeltä ”negative transfer”, jossa vieraan äidinkielen rakenteita sovelletaan virheellisesti toiseen kieleen.

Kielteinen siirtovaikutus (negative transfer) on oppimisessa kuitenkin vain väistyvä välivaihe: Kaikilla kieliä opiskelevilla oppimisvaiheessa eri kielet vaikuttavat toisiinsa, ja ammattitaitoiset opettajat osaavat opettaa oppilaita huomaamaan eri kielensä välisiä eroja kielitietoisesti, vertailemaan kieliä ja oppimaan näin kutakin kieltä perusteellisemmin.

Aloitteen mukaan oman äidinkielen opetuksessa on puutteita yleisesti opettajien pätevyydessä ja opetusmateriaalin laadussa. Aloite jatkaa, että oman äidinkielen opettajat kokevat yleisesti, että opetus ei ole tehokasta, vaan kaikki aika saattaa mennä järjestyksen ylläpitämiseen, koska tunneilla on eri-ikäisiä oppilaita ja osalla oppilaista erityisen tuen tarpeita ilman avustajan saamismahdollisuutta. Aloitteessa kysytään, kuinka vaikuttavaa oman äidinkielen opetus on vieraissa äidinkielissä.

Espoon oman äidinkielen opettajat ovat Suomen oman äidinkielen opettajien joukossa erittäin päteviä (ks. diaesitys liitteenä) Kaikilla korkeakoulutetuilla opettajilla ei ole mahdollista saada aiemmasta Suomen ulkopuolella suoritetusta opettajatutkinnostaan Opetushallitukselta ns. rinnastuspäätöstä, sillä ko. kielet eivät ole Suomessa opetettavia kieliä. Espoon oman äidinkielen opetuksen opettajat osallistuvat vuosittain useisiin koulutuksiin opetusalan keskeisistä ajankohtaisista teemoista. He ovat kehittäneet aktiivisesti opetustaan mm. useissa Opetushallituksen ja opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamissa hankkeissa kielitietoisien opetuksen, lasten monikielisen lukuinnon ja vahvistamisen parissa (mm. Agora, Edetään Espoossa, Lukuinto ja elokuussa 2022 alkanut Meliora). Vuosittain oman äidinkielen oppilaiden huoltajille tehtävän kyselyn mukaan huoltajat kokevat oman äidinkielen opiskelun vaikutuksen positiivisena, kehuvat opettajia ja toivovat opetuksen jatkuvan. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (KARVI) teki keväällä 2021 laajan oman äidinkielen arvioinnin (ns. VOMA), jonka tulokset valmistuvat alkusyksystä 2022.

Aloitteessa esitetään, että oikeus vieraskielisten oman äidinkielen opetukseen rajataan Espoossa koskemaan vain niitä peruskoulujen oppilaita, joilla suomen lukeminen tai kirjoittaminen eivät ole vielä tyydyttävällä tasolla koulussa pärjäämisen kannalta.

Ehdotettu aloite ei ole Peruopetuksen opetussuunnitelman perusteiden eikä Espoon perusopetuksen paikallisen opetussuunnitelman mukainen. Samalla aloite on myös Espoon valtuustokauden 2021–2024 tavoitteiden vastainen. Kaupunginvaltuuston vahvistama tavoite Espoo on Suomen paras kotouttaja edellyttää tasokasta oman äidinkielen opetusta muiden hyvin järjestettyjen kotoutumista tukevien opetusmuotojen (valmistava opetus ja suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -opetus) lisäksi.

Päätöshistoria

Liitteet

Oheismateriaali

- Valtuustoaloite vieraskielisten oman äidinkielen opetuksen rajaaminen Espoon peruskouluissa Kajava Henna ja 6 kaupunginvaltuutettua

Tiedoksi